

תוכן

13	הקדמה
	סוד קיומו של העם היהודי
17	מה הבטיח את הישרדות העם היהודי
21	שדה הניסויים של ההיסטוריה היהודית
23	היכולת לשרוד כמיעוט
24	הכוח לעמוד כנגד השפעת הסביבה
27	הדרך היחידה להיאבק בהתבוללות
30	מה עושה את היהודים ל'יהודים'
31	למה היהודים חשים שהעולם נגדם
	שמירת התורה והמצוות
33	לא קיים יהודי חילוני
35	מהותו הפנימית של יהודי
37	יהודי אינו יכול להתנתק מיהדותו
39	עול מצוות וחירות אישית
43	ספקות שמובילים למשגה
46	למה לא נכון לחפש לבד את הדרך
48	קיום מצוות כמקור ההצלחה
49	איך להתנות קיום מצוות בהבנה אישית
51	תכלית החיים בעולם הזה
54	תענוגות העולם אינם תכלית החיים
56	תפקידו של לא-יהודי

אמונה בבורא עולם

115	הוכחה לקיום הבורא
122	מכתב המשך: פנייה לפנימיות הנפש
125	טענת חוסר האמונה
129	האמונה שיש 'משהו' למעלה
131	קיומו של אלוקים וההבנה האנושית

תורה ומדע

133	איך להתייחס לתיאוריית האבולוציה?
142	תיאוריות שאינן מדעיות באמת
145	ששת ימי הבריאה – שישה ימים כפשוטם
150	ואיך נוצר החומר הראשוני?
153	איך סתירה בין תורה למדע
158	איך צורך באפולוגטיקה
160	המדע עוסק בהסתברויות בלבד
163	הקדמה צריכה לשרת את האמונה

השואה

167	איך הסבר
168	שאלה עתיקה
170	זעקה הנובעת מתוך אמונה

ארץ ישראל

177	חיוניות התורה והמצוות בארץ ישראל
181	חינוך יהודי בגולה חיוני גם בעבור ארץ ישראל
182	איך מתכוננים לעלייה לארץ
186	תכליתו של ביקור בארץ הקודש
188	המזכרות האמיתיות מארץ ישראל
189	לא לעודד עלייה של מנהיגי קהילות
193	הנחת תפילין ועוצמתו של צה"ל
196	מדוע תלמידי הישיבה פטורים משירות צבאי

- 198 התגובה להתערבות האומות בענייני ארץ ישראל
200 הדרך האמיתית לסייע לארץ ישראל
203 הסיכוי לכונן שלום עם השכנים הערבים

היחס לזרמים פשרניים

- 209 מעמד התנועות הרפורמיות והקונסרבטיביות
211 אין מקום לבחירת חלקים מן התורה האלוקית
212 להכיר את האמת ולא להתחיל בפשרות

אמנות

- 217 חוש הציור מאפשר מבט פנימי
218 מחשבות מדכאות של צייר
223 אמנות הפיסול כמשל לתפילין

מעמד האישה

- 225 לכל אחד ואחת תפקידם הייחודי
228 עקרת הבית – עיקרו של הבית
229 נשים חייבות ללמוד תורה
230 לימוד גמרא לנערות
231 המצוות המיוחדות לנשים
235 עלייה לתורה של ילדה או אישה
236 דין קדימה לחיזוק הצניעות

זוגיות ונישואין

מציאת בן זוג

- 239 אין שלמות בעולם
240 אין אפשרות להעריך הכול מראש
242 אין נוסחה מתמטית לנישואין
243 למה הדברים אינם מתקדמים?
243 האם יש אפשרות לדעת מי המיועד?
244 צריך לפעול ולחפש

- 279 ללכת מן הקל אל הכבד
281 ויתור על נוחות למען בן הזוג אינו 'הקרבה'
283 בעיות שנגרמות בעקבות קירוב שאינו רצוי

חינוך

- 285 חיוניות החינוך לאמונה כדי להיות 'בן אדם'
290 הנוער מצפה שיאמרו לו את האמת
291 לחנך שהחושך הוא חושך והאור – אור
294 הצעירים אינם חוששים משינויים
295 לפעול להנהגת תפילה בבתי הספר הממלכתיים
298 ילדים מסתפקים במחצית מן הערכים של ההורים
301 כשמחנך מרגיש שכל עבודתו לריק
305 האם לחנך ילדים להאמין בניסים
307 לא לחוץ על הבן בניגוד לאמונתו
310 מה עושים כשהבן מקבל עליו החמרות
311 דרך מקורית להנחלת קבלת עול
316 טיפול בילדים מיוחדים
320 מה המטרה בקיום מצוות של אדם מוגבל?

פרנסה

- 323 הקשר בין קיום מצוות לפרנסה
324 נחוצה עשייה ממשית לצורך הפרנסה
325 נתינת צדקה תרחיב את הפרנסה
326 איך למצוא טעם בעבודה

צדקה

- 329 סוציאליזם ביהדות
330 שתי דרכים במתן השפע מלמעלה
331 נתינה לצדקה גם במצב לחוץ
332 ההחלטה פותחת צינורות של פרנסה
333 נסיון העושר

הקדמה

מדי ערב, כשהרבי מלובביץ' היה עוזב את לשכתו ויוצא אל ביתו, היה נושא עמו שקית נייר משרדית חומה גדולה, ובה עשרות מכתבים שטרם הספיק להשיב עליהם במשך היום. את התשובות היה כותב בכתב ידו במהלך הלילה, בדרך כלל בשולי מכתביהם של הפונים אליו.

המכתבים נתקבלו מכל קצווי העולם היהודי, והקיפו את כל שאלות החיים. רבנים ותלמידי חכמים התכתבו עם הרבי בענייני תורה, הלכה וחסידות. מנהיגי ציבור שאלו לעצתו בשאלות ציבוריות. אנשי חינוך ביקשו את חוות דעתו בדילמות חינוכיות. מדענים העלו את לבטיהם בסוגיות של אמונה ומדע. וכמובן, אנשים מן השורה ביקשו עצה והדרכה בשלל שאלות ותהיות שניצבו לפניהם.

מדי יום ביומו הגיעו אליו מאות מכתבים. הרבי הקפיד לפתוח בעצמו את המעטפות. למזכיריו, שביקשו לסייע בידו במלאכה זו, הסביר: "אנשים כותבים לי את סודותיהם הכמוסים ביותר. אינני יכול להתיר לאיש לפתוח את מכתביהם האישיים". קשה להבין איך אדם אחד הספיק לקרוא מכתבים רבים כל כך ולהשיב עליהם. זו משימה שגם צוות גדול היה מתקשה לעמוד בה.

המכתבים שהופנו אל הרבי נכתבו בשפות רבות. הרבי קרא עברית, אנגלית, רוסית, צרפתית, יידיש, גרמנית, איטלקית ולטינית. מקצת השפות למד בילדותו, ואת האחרות קנה לו בשנות שהייתו בגרמניה

ובצרפת, קודם בואו לארצות הברית. מכתבי התשובה נכתבו בלשון הקודש, באנגלית וביידיש. בכמה ממכתביו לדוברי צרפתית, רוסית וגרמנית, הרבי מציין שאין ביכולתם של אנשי המזכירות להדפיס מכתבי תשובה בשפות אלה, אבל הכותבים עצמם יכולים להוסיף לכתוב אליו בשפתם, "מכיוון שקורא אני שפה זו".

סגנון מכתביו של הרבי נע בין שני קטבים. יש מהם הכתובים בקיצור נמרץ ובתמציתיות רבה, ויש מכתבים ארוכים, המרחיבים את היריעה ופורשים משנה סדורה ומנומקת, מלווה בדוגמאות ובהמחשות. במכתבים אלה באות לידי ביטוי ידיעותיו המעמיקות של הרבי בכל מרחבי התורה והשכלתו הרחבה בתחומים רבים ומגוונים.

הרבי שימש כתובת לתהיותיהם של רבים בעידן המודרני, וכמו הרמב"ם בימיו, שכתב את ספרו 'מורה נבוכים', כדי לתת תשובות לשאלותיהם של בני דורו – מכתביו של הרבי אוצרים את התשובות למבוכות העידן שלנו. הוא מציג בהם גישה יהודית רעננה, בטוחה בעצמה, שאינה מאוימת מהקדמה המדעית והטכנולוגית ומהישגי המאה העשרים, אלא רואה בהם עצמם צעד נוסף לקראת תיקון העולם והבאתו למימוש תכלית בריאתו.

ממכתביו של הרבי עולה הדחף העמוק המניע אותו, להביא תקומה לעם היהודי, אחרי המכה הנוראה שספג בשואה ולנוכח גלי ההתבוללות והטמיעה. זה האתגר המרכזי בעיניו, והוא מנסה לרתום אליו כל יהודי באשר הוא ולהפוך אותו לכוח פעיל בהחייאת החיים היהודיים.

מדברים רבות על מפעל 'השלוחים' שחולל הרבי, בשגרו את חסידיו לכל קצווי תבל, כדי להקים 'בתי חב"ד' ולשמש כתובת לכל עניין יהודי. אולם ממכתביו של הרבי עולה כי הוא רואה בכל יהודי שליח, וקורא לו לפעול למען תקומת היהדות בסביבתו

ובמעגלי ההשפעה שלו. חיי הפרט והכלל שזורים אצלו למקשה אחת, ושלמותו של הפרט כרוכה בשלמותו של הכלל.

מתוך מאות אלפי המכתבים שכתב הרבי, שרבים מהם יצאו לאור בסדרת 'אגרות קודש', בשלושת הכרכים של 'מורה לדור נבוך' (תרגום מכתבים שנכתבו באנגלית) ובספרים נוספים, נבחרו לצורך הספר שלפניכם מבחר מכתבים, שיש בהם כדי לשקף את השקפת עולמו של הרבי בשורה של שאלות חיים המעסיקות את האדם בן ימינו.

מכתבים אלה נכתבו במקורם בתקופות שונות ובשפות שונות. המכתבים שנכתבו בשפות אחרות נזקקו לתרגום. גם מכתביו של הרבי לדוברי עברית נכתבו לעתים בלשון הקודש ובסגנון שהקורא הישראלי המצוי אינו מורגל בו. אף הם 'תורגמו' לעברית עכשווית, ונערכו בסגנון אחיד ככל האפשר. במידת הצורך גם ניתן הסבר למושגים תורניים שהרבי משתמש בהם. בסוף הספר מובאות הפניות למכתבים המקוריים, ותמיד עומדת לפני הקורא האפשרות לעיין במקור.

ספר זה מצטרף לשורת ספרים שיצאו לאור בעת האחרונה, העוסקים בכיורגפיה של הרבי ובמשנתו. הדבר משקף את ההתעניינות הציבורית הגוברת בדמותו הייחודית וברעיונותיו. אנו תקווה שהספר הזה יתרום גם הוא להנחלת תורתו של הרבי לציבור הרחב, ולאפשרויות העומדות לפניו לשאוב מתורתו זו תעצומות נפש ותפיסת עולם יהודית ברורה ובוטחת.

מנחם ברוד

מה עושה את היהודים ל'יהודים'?

רצוני להדגיש נקודה עיקרית, שצריכה לשמש בסיס לכל ויכוח, אבל פלא שאין מדגישים אותה כראוי (...)

והנקודה היא: בכל ויכוח, יהיה אשר יהיה, יש להתחיל מהנחות מסוימות המוסכמות על שני הצדדים, שאז יש תכלית לוויכוח. זאת אומרת, שאם צד אחד יכול לשכנע את השני על בסיס ההנחות האלה, שגם השני הסכים עליהן, כי אז גם הצד השני מחויב לקבל את המסקנות הנובעות מן ההנחות האלה. לעומת זה, אם אין הנחות משותפות לשני הצדדים, מה תועלת לאחד להתווכח על יסוד הנחות שאינן מחייבות את הצד השני, וכל אחד טוען את שלו ואי-אפשר לבוא לעמק השווה, וכל הוויכוח הוא לבטלה.

כן הוא גם בכל ויכוח הקשור ליהדות. ראשית כול צריך להניח את הבסיס לכל הדיון שמבקשים לנהל, שאם הנחה זו מתקבלת, היא מחייבת את המסקנות. ההנחה היא או על יסוד ההיסטוריה היהודית מאז ועד עתה, במובן הקיום הגופני, או על יסוד קיום ערכים רוחניים שנמסרו בדרך מסוימת על ידי אנשים מסוימים, או על בסיס ההצלחה של עמנו להינצל מהתבוללות במשך כל ימי הגלות, וכיוצא בזה. לעתים קרובות, כאשר מציבים מראש הנחה מסוימת, שגם הצד השני נאלץ להכיר בה, ממילא שוללים ממנו את הבסיס וסותרים מראש את טענותיו.

ובנושא שלנו, לדוגמה, אם מתחילים את הוויכוח במשפט שאין להכחישו, כלומר, שיהדות קשורה בחברת אנשים המכונים יהודים, כי אז, כדי להגדיר מהי 'יהדות' צריך למצוא את העניין העיקרי ואת הצד השווה שעושה את היהודים ל'יהודים'.

אם נסקור את דברי ימי עמנו במשך שלושת אלפים וחמש מאות שנה, מאז היינו לעם, ואת כל אשר עבר עלינו במקומות שונים ובתנאים

שונים מן הקצה אל הקצה, הן בקשר לסביבה הרוחנית והן בקשר לסביבה הגשמית, חייבים אנו להסיק – שלא השפה, ולא הארץ, ולא טריטוריה מסוימת, ואף לא שיטה פילוסופית, הם שאיחדו את היהודים, וזיהו אותם (ושמרו על קיומם), אלא הדבר היחיד שלא נשתנה, והוא המשותף לכל המקומות ולכל התנאים, הוא קיום מצוות מעשיות. מכיוון שזו מציאות היסטורית, הרי כל חוקר שרצונו המוקדם אינו מטעה את שכלו מוכרח להכיר באמת לאמיתה, התואמת את המציאות, גם אם אינו יכול לתפוס את הדבר בשכלו, או שהמסקנות אינן כפי רוחו ורצונו, או שאינן תואמות את רוח השקפת העולם של פלוני, או אינן ברוח שיטה פילוסופית פלונית. שהרי המציאות מחייבת את המסקנות, ואין עמדות קדומות משנות את המציאות.

י"ג בניסן תשי"ז, 14 באפריל 1957

למה היהודים חשים שהעולם נגדם

את כותבת שקשה לך להבין בצורה טובה מדוע נראה שהעם היהודי חש תחושות חזקות כל כך שהגויים אינם נוטים לטובתו, במיוחד לאחר שאת אישית אינך מרגישה כך כלפי יהודים. ראשית כול, יורשה לי לומר שאני שמח לשמוע על רגשותיך הטובים, ואני מקווה שאת מנצלת כל הזדמנות מתאימה לספר לאנשים איך את מרגישה בעניין זה, כדי שהם ילכו בעקבותיך. כאשר לשאלתך, איזה בסיס, אם בכלל, יכול להיות ליהודים לחוש חשדנים – או אפילו מפוחדים, כפי שנראה לך – כלפי רגשות הגויים אליהם. ודאי יש הסבר מובן מאליו במה שהתרחש בזמננו זה, וממש

התורה חובקת את כל חיי האדם

התורה הקדושה איננה אוסף של חוקים למצבים מסוימים, אלא היא חובקת את האדם כולו, מן הרגע הראשון של חייו ועד הרגע האחרון, והיא מקיפה את כל פרטי חייו היום-יומיים.

זאת המשמעות הפנימית של היות התורה תורת חיים.

יתרה מזו, חכמינו ז"ל מסבירים כי התורה מקיפה את הבריאה כולה. הם מסבירים זאת באמצעות משל מאדריכל שקודם בניית בניין הוא משרטט תכנית הכוללת את כל הפרטים של הבניין. כך הבורא יתברך צייר בתורה כל פרט של הבריאה כולה, עד לדרגה התחתונה ביותר של הדומם (הדברים הגשמיים).

זה מוביל לאחד היסודות העיקריים של תורת החסידות הכללית שייסד הבעל-שם-טוב, על פי פירושו לפסוק "לעולם השם דברך נצב בשמים", שהמאמר האלוקי – "יהי רקיע" וכדומה – ניצב בשמים בתמידות, בלי הפסק. וכפי שהדברים מבוארים באריכות על ידי אדמו"ר הזקן ז"ל (בעל ה'תניא' וה'שולחן-ערוך') בתורת חסידות חב"ד, ובמיוחד ב'שער היחוד והאמונה'.

משמעות הדברים היא שכל הבריאה, עם כל פרטיה – "בשמים ממעל ועד הארץ מתחת" – חיה וקיימת בדבר הבורא בלבד, שברא ובורא ומהווה ומחיה אותם בלי הפסק, בכל הרף עין.

מזה נובעת עוד נקודה יסודית – שההשגחה הפרטית, הידיעה האלוקית הישירה והשגחתו המקיפה את כל פרטי הבריאה – מתייחסת לכל פרטי היצירה – מן האדם, בחיר הנבראים, ועד החלקיק הזעיר ביותר בעולם הדומם.

מזה באים למסקנת המשך, שהיא גם נקודת יסוד בתורת החסידות והודגשה במיוחד על ידי הבעל-שם-טוב, אף שבצעם היא הלכה מפורשת ב'שולחן-ערוך' – שצריך לעבוד את השם יתברך

בכל הפרטים ובאמצעות כל האיברים, הכוחות והכישרונות, החל בלימוד תורה וקיום תרי"ג המצוות, ועד למעשים הפשוטים ביותר ולאירועי היום-יום.

נוסף על כך יש להפיק אהבת השם ויראת השם מכל דבר הקיים בעולם, שכן אהבות אלה הן המעיינות החיים שמהם היהודי שואב את ההתלהבות הראויה לקיום התורה והמצוות, מצוות 'עשה' ומצוות 'לא תעשה', קיום הספוג בחיות אמיתית, והמתבטא בעשיית הדברים בהידור ובשלמות.

ראוי להתבונן בכל הדברים האמורים ולהתעמק בהם בהתלהבות, בחיות ובאורה.

ימי ערב חג השבועות תש"כ, סוף מאי 1960

מטרות התורה והמצוות

בתשובה לשאלתך, מהן המטרות בקיום התורה והמצוות – מטרות רבות לאדם בזה:

- א. אמצעי לקבלת שכר והימנעות מעונש.
- ב. מסגרת והדרכה לחיים טובים.
- ג. ההשקפה החסידית, כפי שתבואר בהמשך:

העולם הזה, מעצם היותו נברא, אין לו כל ערך לעומת בוראו. העולם מורכב מברואים רבים ושונים, שאותם אנו מסווגים בדרך כלל לארבעה סוגים: הדומם, הצומח, החי והמְדַבֵּר (האדם). טול למשל את הסוג הנעלה ביותר מבין אלה – האדם, ובדרגתו

השואה

אין הסבר

הריני לאשר את קבלת מכתבך (...) שבו אתה מבקש הסבר לשואה. מיותר לומר שזוהי בוודאי שאלה הזועקת לשמים, ואי-אפשר להציע הסבר שיהיה מספק ומתקבל במידה מלאה.

עם זה, בעוד שגודלה העצום והזוועתי של השואה, ועוברת התרחשותה בימינו אלה, עושים אותה לחסרת תקדים, האמת היא (אף על פי שמפני סיבה מסוימת לא הצביעו על כך) שלא היה זה דבר חדש לגמרי בהיסטוריה היהודית, או בהיסטוריה של העולם. כפי שבוודאי ידוע לך, אירעו לנו חורבן בית המקדש הראשון וגם חורבן בית המקדש השני, שכל אחד מהם היה שואה בעלת ממדים עצומים. שרדו מן השואות האלה מעט יהודים, יחסית, ובוודאי גם הם שאלו שאלות דומות לאלה שאתה מעלה במכתבך.

אני רק יכול להציע מחשבה אחת, שגם היא איננה בגדר הסבר מספק, ואף על פי כן היא שופכת אור מסוים על העניין. והיא, שאין זה מפתיע שבן אדם נברא איננו יכול להבין את דרכי הבורא. די לחשוב על כך שלא ייתכן שתינוק יוכל להבין את מחשבתו או מעשיו של מדען גדול, אף על פי ששניהם בני אדם נבראים, והשוני ביניהם אינו אלא יחסי מבחינת מידת ההשכלה, וייתכן בהחלט שהתינוק עשוי יום אחד לעלות בידע על אותו מדען. אבל השוני בין אדם נברא ובין הבורא הוא מוחלט. לכך התכוון הנביא כאשר דיבר בשם השם ואמר: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם, ולא דרכיכם דרכי".

בטוחני שאתה יודע כי אחד העקרונות הבסיסיים של תורתנו, תורת חיים, הוא שהמעשה הוא העיקר. לאורך ההיסטוריה הארוכה שלנו והעליות והמורדות הרבות שלנו, המציאות המעשית היתה שיהודים מעולם לא התייאשו בעקבות מהלומות כלשהן. ובעוד שהם זעקו מרה להשם בזמנים של סבל, מעולם לא איבדו את האמונה בו, ודבקו ללא הרף בתורתו ובמצוותיו בחיי היום-יום שלהם, בלי להניח לשום ספקות או שאלות להסיח את דעתם מההתחייבות הנצחית שלהם.

המסקנות המעשיות שצריך להסיק כל יהודי שתעלומת השואה מציקה לו, הן שכל יהודי צריך לעשות כל אשר הוא או היא יכולים לעשות כדי שלא לאפשר את האובדן הנוסף, ולו של ילד אחד ויחיד, על ידי היעדר חינוך תורני וזהות יהודית אמיתית.

גם זאת אחת מן ההוראות החיוניות של חנוכה, שבא אחרי תקופה של דיכוי נורא מצד שלטון עריץ ורודני. התשובה היתה להאיר עוד יותר נשמות יהודיות ("נר השם") באור של 'נר מצווה ותורה אור'. הנני מאחל לך חנוכה מעורר, ושהאור וההשראה של חנוכה יחדרו ויאירו את כל הימים שיבואו עליך מכאן ולהבא במשך השנה.

חנוכה תשמ"ז, סוף דצמבר 1986

שאלה עתיקה

במענה לתוכן מכתבך בעניין השואה וכו', והקושיה המדהימה: מה הפירוש והביאור בזה וכו' וכו' –
אף על פי שמנקודת מוצא של רגשות בן אדם, בשר ודם, זה עניין היוצא מן הכלל לגמרי, וממילא גם הקושיה שהשואה מעוררת אף

זוגיות ונישואין

מציאת בן זוג

אין שלמות בעולם

במענה למכתבך (...) שבו את כותבת את אשר עבר עלייך ושלעת עתה עדיין לא מצאת את זיווגך.

באשר לדברים הבלתי-רצויים שהיו בעבר, ידועה הוראת תורתנו תורת חיים, כי ניתנה ביד כל אדם האפשרות לתקן ולשפר את מצבו מכאן ולהבא, ומועילה חרטה אמיתית על העבר לצד קבלה טובה על העתיד.

בענייני שידוכים בפרט יש להוסיף בזה שתי נקודות:

א. עלייך להחליט בתוקף המתאים, אשר לכשתינשאי תנהלי את ביתך כראוי לבת ישראל – שכל אחת מהן נקראת בת שרה, רבקה, רחל ולאה – בשמירת טהרת המשפחה, שמירת שבת, אכילת כשר וכו', בתוך שאר מצוות התורה. והשם יתברך, הרואה ללבב, יראה שהחלטת כך באמת וגם תנהגי כן, ימציא לך את זיווגך המתאים לך בגשמיות וברוחניות גם יחד.

ב. יש להכיר את המציאות כמות שהיא, שאין שלמות בעולם, ולכן אין לחפש ולחטט אחרי החסרונות של אלו שבאים עמם בהיכרות, ובפרט בהביא בחשבון שגם מחפש הזיווג אינו תכלית השלמות. וכשמסתכלים בעין יפה על בני ישראל ושמים לב לעיקר (מידות טובות, התנהגות בדרך הישרה, היא

דרך התורה והמצווה וכו') ממילא רואים שהטפל שבטפל אינו צריך לתפוס מקום יותר מערכו, וכאשר העיקר הוא בשלמות, הרי זה מכריע לאמירת הן.

ראוי אשר אחרי כל הנ"ל, תפרישי בכל יום חול בבוקר כמה פרוטות לצדקה עד שתשתדכי ותינשאי בשעה טובה ומוצלחת.

כ"ה במרחשוון תש"כ, 26 בנובמבר 1959

אין אפשרות להעריך הכול מראש

ברצוני להתייחס לדברים שגם את עצמך כותבת, שהדבר החשוב ביותר הוא נושא השידוך.

את כותבת שלפי דעתך אינך רואה שום הצעה מתאימה. אבל תקוותי היא, שכאשר תגשי בגישה הנכונה להצעות המגיעות אלייך, יזמן לך השם יתברך שידוך מתאים לך בגשמיות וברוחניות. עלייך לדעת שבעולם הזה אין שום דבר שהוא מושלם בתכלית השלמות. זה נכון גם לגבי אנשים, שאין שום אדם שיש בו כל המעלות. ממילא אין צורך להמתין עד שיימצא אחד כזה דווקא, כפי שמדמיינים. ומכיוון שאף אדם אין לו כל המעלות, ודאי גם מחפש השידוך עצמו יש בו חסרונות, אלא שעל עצמו הוא מביט בעין טובה.

זאת צריך להביא בחשבון, ולזכור שבדברים מסוימים צריך לוותר ולהעלים עין, ולקוות שבמשך הזמן מקצת החסרונות – מדומים או אמיתיים – יתיישרו וישתפרו.